

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ

Серед низки найважливіших екологічних проблем України, вирішення яких передбачається у схвалених 5 березня 1998 року Верховною Радою України «Основних напрямках державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» є збереження ландшафтного різноманіття. Практичне втілення цього важливого завдання направлене на виконання прийнятої в 1995 р. на Міжнародній конференції Європейських країн в Софії «Загальноєвропейської стратегії в галузі біологічного і ландшафтного різноманіття», на її основі розроблено «Європейську ландшафтну концепцію», яка схвалена на науковій конференції представників країн-членів Ради Європи в 1998 р. у Флоренції [1].

Актуальність даної теми полягає в тому, що масштабний інтерес до ландшафтів і ландшафтознавства зумовлений головним чином ускладненням екологічних умов у більшості країн, необхідністю наукового обґрунтування заходів щодо раціонального використання та збереження ландшафтів.

При розгортанні досліджень ландшафтного різноманіття слід враховувати сучасний стан вивченості ландшафтів України. Ландшафтні дослідження в Україні; були започатковані в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. видатними вченими: В.В. Докучаєвим, В.І. Вернадським, Г.М. Висоцьким, П.А. Тутковським, І.Г. Танфільєвим, А.М. Красновим, Л.С. Бергом, С.Л. Рудницьким. Створення Академії наук України в 1918 р. сприяло розгортанню ландшафтознавчих досліджень. Починаючи з кінця 50-х – початку 60-х років нашого століття, значні роботи проводилися і проводяться географами Вінницького, Київського, Львівського, Одеського, Таврійського, Харківського і Чернівецького університетів та ряду педагогічних інститутів. Масштабні ландшафтознавчі дослідження, починаючи з 70-х років, виконуються географами НАН України.

Важливим завданням ландшафтознавства є створення детальної систематики ландшафтів з виявленням урочищ, ландшафтних місцевостей, видів, родів, типів та класів ландшафтів. Складність проблеми систематики ландшафтів насамперед у виявленні складних взаємозв'язків між складовими природно-територіальних комплексів і впливом антропогенних факторів [3].

У зміні структури ландшафтів України та їх властивостей велика роль належить антропогенній діяльності. Особливо великого впливу зазнали сільськогосподарські землі, ліси, урбанізовані території, ландшафти ре-

гіонів природних і техногенних катастроф. Впродовж тривалого часу головна увага приділялася дослідженню природно-територіальних комплексів та їх відновлювальним варіантам і мало враховувалася їх антропогенізація. В останній період щодо цього є певні зрушення і позитивні результати [2].

Внаслідок необґрунтованих заходів в Україні зникли або знищуються певні ландшафти, заплави і навіть долинні ландшафти малих річок тощо.

За функціональною ознакою у межах відповідних генетичних груп виділяються промислові, селитебні, дорожні, гідротехнічні, сільськогосподарські, рекреаційні та інші АПТК. Крім того, існує значна кількість антропогенно змінених ПТК, які не мають певного функціонального призначення, а виникли як зворотня реакція природного середовища на господарську діяльність людини.

Ряд сприятливих передумов (різноманітність ландшафтної структури; сприятливі кліматичні умови; наявність значної кількості аквально-ландшафтних комплексів) дозволяють використовувати садово-паркові ландшафти переважно для рекреаційних потреб. У рекреаційному відношенні майже всі урочища ландшафту придатні для відпочинку і туризму.

З метою збереження ландшафтного різноманіття України заповідні території різного рангу мають бути в кожному із 275 фізико-географічних районів, що виділені на ландшафтній основі, в кожному фізико-географічному краї (їх в Україні – 14) доцільно мати біогеографічні заповідники.

Вирішення проблеми охорони існуючих об'єктів натуральної природи, розширення їх площ та збереження кількості, удосконалення мережі, по суті, є збереженням натурального (корінного) генофонду природи України, створює можливості його збагачення в майбутньому.

Кращий шлях збереження ландшафтів – їх раціональне, наукове обґрунтоване використання. Кожен територіальний проект, пов'язаний з природокористуванням, має проходити екологічну експертизу.

Проблема різноманіття ландшафтів, їх раціонального використання і збереження має набути в Україні державної ваги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гродзинський М.Д., Шищенко П.Г. Збереження та відновлення ландшафтного різноманіття в контексті сталого розвитку // Проблеми сталого розвитку України. Зб. наук. доп. – К., 1998. – С. 194-210.
2. Денисик Г.І., Воловик В.М., Кирилюк Л.М. Нариси з антропогенного ландшафтознавства Навч. посібник. – Вінниця: Арбат, 1999. – 535 с.
3. Маринич О.М. Наукові засади дослідження ландшафтного різноманіття України // Проблеми ландшафтного різноманіття України: Збірник наукових праць. – К., 2000. – С. 11-16.